

Het “nieuwe” bewijsprocesrecht in de praktijk

Mr. N. CLIJMANS

www.clijmansadvocaten.be

1

2

INTRODUCTIE
BEWIJSMIDDELEN EN WETTELIJK VERMOEDEN
TOELAATBAARHEID - BEWIJSWAARDE - BEWIJSKRACHT
VOORWERP VAN HET BEWIJS
BEWIJSLAST - BEWIJSRISICO
OMKERING VAN DE BEWIJSLAST
BEWIJSSTANDAARD

2

INTRODUCTIE

3

3

Boek 8 BW: wetsgeschiedenis

4

- ▶ Nieuw **Boek 8 "Bewijs"**, nieuw **Burgerlijk Wetboek (BW)**: "Wetsontwerp tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 "Bewijs" in dat Wetboek"
→ **nieuw Burgerlijk Wetboek!**
- ▶ **Wetsontwerp 31 oktober 2018**: ingediend in de Kamer – wetsontwerp goedgekeurd in de Commissie Justitie van 19 maart 2019 (DOC 543349) en plenair goedgekeurd op 4 april 2019.
- ▶ **Bekrachtigd op 13 april 2019** en **gepubliceerd in BS op 14 mei 2019**.
Inwerkingtreding (1ste dag van de 18de maand na die van publicatie B.S.) op **1 november 2020**.
- ▶ Commissie voor de hervorming van bewijsrecht
Prof. Dr. D. Mogenot (voorzitter)
Prof. Dr. B. Allemeersch
Dr. W. Vandenbussche

4

Boek 8 BW: doelstellingen

- ▶ Modernisatie bewijsrecht (digitalisering, definities, nieuwe begrippen), maar geen trendbreuk
- ▶ Codificatie rechtspraak en rechtsleer (bv. medewerking partijen aan de bewijsvoering)
- ▶ Unificatie (bv. integratie Wet Advocatenakte)
 - niet het Procesrecht:
 - Recht (beperkt) op bewijs (Cass. 11 september 2020 (recht op het verzameld zien van bewijselementen waarover een partij niet beschikt, via GE, rechter oordeelt wel vrij – Cass. 27 januari 2022)
 - Onrechtmatig (verkregen) bewijs (Antigoonleer)
 - Formele bewijsrecht uit het Ger.W. (getuigenverhoor, deskundigenonderzoek, overlegging stukken ...) op m.b.t. deskundigenonderzoek: Cass. 11 september 2020: feiten aannemelijk maken (schijn van recht)

Boek 8 BW: wat valt op?

definities
(art. 8.1)

vrij bewijs als
principe (art. 8.8.)
uitz.: art. 8.9.

bewijsstandaard
verlaging
bewijsstandaard
omkering bewijslast

vrij bewijsrecht van
contractanten
t.o.v. derden

vrij bewijsrecht voor
eenzijdige
rechtshandelingen

vrij bewijsrecht t.o.v.
alle
ondernemingen
(art. 8.11)

Artikel 8.2: aanvullend recht

"Behoudens de in dit boek opgenomen definities en behalve in de gevallen waarin de wet anders bepaalt, zijn alle regels van dit boek van aanvullend recht."

→ uitzonderingen: artt. 8.11, §4, lid 2 BW - 8.17, lid 1 BW - 8.21 BW

→ onrechtmatige bedingenleer: art. VI 83.21° en VI.91/5,7° WER (consumenten én ondernemingen)

Artikel 8.2: aanvullend recht, maar ... WER!

art. VI 83.21° WER:

"In de overeenkomsten gesloten tussen een onderneming en een consument zijn in elk geval onrechtmatig, de bedingen en voorwaarden of de combinaties van bedingen en voorwaarden die ertoe strekken: ... 21° de bewijsmiddelen waarop de consument een beroep kan doen op ongeoorloofde wijze te beperken of hem een bewijslast op te leggen die normaliter op een andere partij bij de overeenkomst rust;"

→ bv. bewijslast schending resultaatsverbintenis promotor bij consument leggen

art. VI.91/5,7° WER:

"Worden behoudens bewijs van het tegendeel vermoed onrechtmatig te zijn de bedingen die ertoe strekken: ... 7° de bewijsmiddelen waarop de andere partij een beroep kan doen te beperken;"

→ bv. veralgemenen art. 8.9 BW

BEWIJSMIDDELEN EN WETTELIJK VERMOEDEN

Bewijsmiddelen (artt. 8.15 t/m 8.39)

► Ondertekend geschrift

* Authentieke akte (art. 8.15 t/m 8.17)

→ een authentieke akte levert een volledig bewijs op van de overeenkomst die erin is vervat tussen de partijen en ten aanzien van hun erfgenamen en rechtsverkrijgenden

* Onderhandse akte (art. 8.18 t/m 8.22)

→ een onderhandse akte levert een bewijs op van de overeenkomst die erin is vervat tussen de ondertekenaars van de akte en ten aanzien van hun erfgenamen en rechtsverkrijgenden

* Advocatenakte (art. 8.23)

* Vermelding van de betaling op een akte of het dubbel ervan (art. 8.24)

* Afschriften (art. 8.25 t/m 8.26)

vgl. art. 14, lid 3 W.Verz. (bewijswaarde afschriften verzekeringsdocumenten)

* Vrijwillige teruggave van de akte door de schuldeiser aan de schuldenaar (art. 8.27)

Bewijsmiddelen (artt. 8.15 t/m 8.39)

11

- ▶ Getuigenbewijs (art. 8.28)
 - ▶ Feitelijk vermoeden (art. 8.29)
 - ▶ Bekentenis (art. 8.30 t/m 8.32)
 - ▶ Eed (art. 8.33 t/m 8.39)
-
- ▶ Boekhouding (8.11)
 - ▶ Factuur (8.11)

11

Artikel 8.7: wettelijk vermoeden

12

"Het wettelijk vermoeden dat een wet met bepaalde rechtshandelingen of feiten verbindt, wijzig het voorwerp van het bewijs of stelt, in voorkomend geval, degene ten voordele van wie het bestaat, ervan vrij het bewijs ervan te leveren.

Het wettelijk vermoeden kan weerlegd worden, behalve:

1° wanneer de wet anders bepaalt (bv. art. 1384, lid 3 OBW);

2° wanneer dit vermoeden tot nietigheid van een rechtshandeling leidt; (bv. art. 909 OBW – 4.142 BW: *captatie*)

3° wanneer dit vermoeden tot de onontvankelijkheid van een vordering in rechte leidt. (bv. art. 23 GerW (gezag van gewijsde) *tussen partijen*)"

12

13

TOELAATBAARHEID

BEWIJSWAARDE

BEWIJSKRACHT

14

toelaatbaarheid – bewijswaarde -
bewijskracht

Toelaatbaarheid* (recevabilité)	bewijswaarde (valeur probante)	Bewijskracht (force probante)
art. 8.1,13° “de verenigbaarheid van het bewijs met de regels in dit boek die bepalen onder welke voorwaarden een bepaald bewijsmiddel kan uitmaken van een betwist feit” (*) Cass. 4 februari 2021: te beoordelen volgens recht van toepassing bij contractsluiting	art. 8.1,14° “de mate waarin een bewijselement de rechter overtuigt”	art. 8.1,15° “de mate waarin een bewijsmiddel volgens de wet bewijs oplevert en de rechter en de partijen door dit bewijsmiddel gebonden zijn”

toelaatbaarheid – bewijswaarde – bewijskracht

15

toelaatbaarheid (recevabilité)	bewijswaarde (valeur probante)	Bewijskracht (force probante)
art. 8.1,13° = hoe moet men bewijzen? = onderscheid vrij bewijsstelsel – gereguleerd bewijsstelsel ≠ onrechtmatig (verkregen) bewijs	art. 8.1,14° = wat is dit bewijsmiddel waard? = overtuigingskracht ten overstaan van de rechter → van belang bij getuigenissen en vermoedens	art. 8.1,15° = de kracht die de wet aan een bewijs verbindt = mate waarin rechter gebonden is en niet meer vrij waardeert → ondertekend geschrift, bekentenis, eed, overeenstemmende boekhouding, door ondernemer aanvaarde factuur

15

toelaatbaarheid – bewijswaarde – bewijskracht

16

► D. Mougenot

"Force probante et valeur probante sont inversement liées. Lorsqu'un mode de preuve a force probante (preuve littérale, aveu, serment ...), le juge est tenu par la preuve offerte. La question de la valeur probante ne se pose pas car le juge ne peut discuter du caractère convaincant du moyen de preuve: il doit l'accepter tel quel, sauf preuve contraire apportée par les voies autorisées. Lorsqu'un mode de preuve n'a pas de force probante (témoignages, présomptions, copies, ...), le juge récupère son pouvoir d'appréciation et peut évaluer la valeur probante du mode de preuve."

→ bij 2 toegelaten bewijsmiddelen geeft men voorrang aan het bewijsmiddel met wettelijke bewijskracht

16

toelaatbaarheid – bewijswaarde – bewijskracht

Bewijsstelsels
vrij ↔ gereguleerd
(art. 8.8 ↔ 8.9)

INTER PARTES bewijzen t.a.v.:	Rechtshandeling (≥ 3.500 EUR)	Rechtsfeiten	Feiten
Niet- onderneming	G	V	V
Onderneming	V	V	V

V = vrij

VOORWERP VAN HET BEWIJS

Artikel 8.3: **voorwerp** van het bewijs

"Behalve in de gevallen waarin de wet anders bepaalt, moeten **feiten of rechtshandelingen** worden bewezen wanneer ze **aangevoerd en betwist** zijn."

opm.: loutere ontkenning geldt als betwisting (MOUGENOT)

Cass. 18 april 2008: wanneer een partij enkel de fout betwist in zijn hoofd, maar niet het bestaan en de omvang van de schade in causaal verband met deze fout, dienen deze elementen niet te worden bewezen.

Cass. 27 februari 1998: Behoudens bijzondere wettelijke bepaling, kan in burgerlijke zaken het stilzwijgen van een partij over een door de tegenpartij in rechte aangevoerd feit alleen een bekentenis zijn, als het gepaard gaat met omstandigheden die het een dergelijk karakter verlenen.

vgl. VANSTECHELMAN: een niet-betwiste bewering in rechte betreft een feitelijk vermoeden

Cass. 25 oktober 1979: de regels inzake de bewijslast worden niet geschonden door de rechter die zijn beslissing doet steunen op de beweringen van de verweerder die door de eiser niet zijn betwist.

Artikel 8.3: **voorwerp** van het bewijs

"Behalve in de gevallen waarin de wet anders bepaalt, moeten **feiten of rechtshandelingen** worden bewezen wanneer ze **aangevoerd en betwist** zijn."

Cass. 16 september 2022: In de regel moeten enkel betwiste feiten worden bewezen. Betwistingsrecht rechtbank van niet-betwiste feiten, behoudens bij procedureakkoord dat niet ingaat tegen O.O..

"In zijn appelconclusie voerde de eiser aan dat de verweerder op jaarbasis een bedrag van 12.420 euro aan interest uit kapitalen haalde.

In haar appelconclusie heeft de verweerder deze aanvoering niet betwist.

...

Met de reden dat er geen bewijs is dat de verweerder nog andere inkomsten heeft, trekt de appelrechter ambtshalve, in een zaak die de openbare orde raakt, een door de partijen niet-betwist feit in twijfel om te verhinderen dat de bijdrage van de ouders in de kosten voor hun kinderen, niet naar evenredigheid van hun middelen wordt bepaald."

Artikel 8.3: **voorwerp** van het bewijs

Algemeen bekende feiten of **ervaringsregels** moeten niet bewezen worden.

bv.: alcoholintoxicatie → verminderde zintuiglijke waarneming (Cass. 24 november 2020)

vgl.: res ipsa loquitur – id quod plerumque fit (Rb. Brussel (Fr.) 26 maart 2024)
als bewijsmiddel (feitelijk vermoeden, weerlegbaar)

Het **recht**, zelfs buitenlands, moet niet bewezen worden."

BEWIJSLAST
BEWIJSRISICO

Artikel 8.4: bewijslast (lid 1,2 en 3): Wie moet bewijzen?

"Hij die meent een ander in rechte te kunnen **aanspreken**, moet de rechtshandelingen of feiten bewijzen die daaraan ten grondslag liggen.

Hij die beweert **bevrijd** te zijn, moet de rechtshandelingen of feiten bewijzen die zijn bewering ondersteunen.

Alle partijen zijn gehouden om **mee te werken** aan de bewijsvoering."

- principe van art. 1315 OBW, doch verruimd (bevrijding ipv tenietgang verbintenis) – "actori incumbit probatio"
- (loyale) medewerking aan de bewijsvoering was al alg. rechtsbeginsel (Cass. 25 september 2000 – Cass. 7 juni 2019 m.b.t. actio de in rem verso – Cass. 11 juni 2021)
- medewerkingsplicht: onmiddellijke toepassing volgens Antwerpen, 20 april 2021

Voorbeeld: lening

Cass. 5 oktober 2023:

"Artikel 8.4, eerste lid Burgerlijk Wetboek bepaalt dat hij die meent een ander in rechte te kunnen aanspreken, de rechtshandelingen of feiten moet bewijzen die daaraan ten grondslag liggen.

Het tweede lid van deze wetsbepaling bepaalt dat hij die beweert bevrijd te zijn, de rechtshandelingen of feiten moet bewijzen die zijn bewering ondersteunen.

Het derde lid van deze wetsbepaling bepaalt dat alle partijen gehouden zijn om mee te werken aan de bewijsvoering.

Uit de samenhang van deze wetsbepalingen volgt **dat hij die de terugbetaling van een geldsom vordert** die hij beweert als lening te hebben overhandigd, het bestaan van de leningsovereenkomst moet bewijzen. **Daartoe dient hij de overhandiging van de geleende geldsom alsook de verbintenis van de onlener tot terugbetaling van die geldsom te bewijzen.**

De verplichting voor de partijen om loyaal mee te werken aan de bewijsvoering, mag geen omkering van de bewijslast tot gevolg hebben."

Voorbeeld: lening

Cass. 5 oktober 2023:

"Door aldus de **bewijslast dat de gelden in het kader van de lening ter beschikking werden gesteld van de verweerder bij de eisers te leggen**, schendt de appelrechter noch artikel 8.4, eerste en tweede lid, Burgerlijk Wetboek, noch miskent hij het in artikel 8.4, derde lid, Burgerlijk Wetboek neergelegde beginsel dat de partijen ertoe gehouden zijn loyaal mee te werken aan de bewijsvoering."

opm.: "De overhandiging van de geleende geldsom betreft een rechtsfeit waarvan het bewijs kan geleverd worden door alle middelen rechtens."

Voorbeeld: dwangsom

Cass. 27 juni 2024:

"De schuldeiser draagt de bewijslast dat de ingevorderde dwangsommen zijn verbeurd, terwijl de schuldenaar die beweert dat verjaring is ingetreden, daarvan de bewijslast draagt.

De schuldeiser die de dwangsomveroordeling, beperkt tot een maximumbedrag, na verloop van een termijn na de betekening van de dwangsomtitel gedwongen uitvoert, moet weliswaar bewijzen dat de ingevorderde dwangsommen binnen het maximumbedrag zijn verbeurd maar niet dat het maximumbedrag niet voordien reeds was bereikt. Dit laatste bewijs komt in voorkomend geval aan de schuldenaar toe."

Voorbeeld (?): aanneming

Cass. 7 september 2020:

"Uit deze bepalingen [art. 1315 O BW en art. 870 Ger.W.] volgt dat degene die zich op een recht beroept behoort aan te tonen dat alle voorwaarden voorhanden zijn die het recht doen ontstaan waarop hij zich beroept."

Wanneer een aannemer betaling vordert voor overeengekomen werken en de opdrachtgever aanvoert dat de werken of een gedeelte ervan niet door de aannemer werden uitgevoerd, komt het bijgevolg aan deze laatste toe om te bewijzen dat hij de werken heeft uitgevoerd."

vgl.: art. 5.239 BW m.b.t. de ENAC: "§ 1. In een wederkerige rechtsverhouding kan de schuldeiser van een opeisbare verbintenis de nakoming van zijn eigen verbintenis opschorten totdat de schuldenaar de zijne uitvoert of aanbiedt ze uit te voeren. De opschorting moet te goeder trouw worden toegepast."

De bewijslast dat de schuldenaar zijn verbintenis is nagekomen of heeft aangeboden na te komen, rust op de schuldenaar. Indien de schuldeiser meent dat die nakoming of dat aanbod tot nakoming niet overeenstemt met hetgeen verschuldigd was, draagt hij de bewijslast."

Voorbeeld (?): lastgeving

► Cass. 4 januari 2024 ("Kosovo"):

"Uit art. 8.4, eerste lid en tweede lid BW volgt dat de schuldeiser het bestaan van een contractuele verbintenis moet bewijzen en dat, eens dit bewijs is geleverd, het aan de schuldenaar die beweert dat hij de verbintenis heeft uitgevoerd, toekomt om daarvan het bewijs te leveren."

Wanneer bijgevolg de lastgever aanvoert dat de lasthebber de opdracht niet heeft uitgevoerd en hij terugbetaling vordert van de gelden die hij aan de lasthebber ter beschikking heeft gesteld om de opdracht uit te voeren, komt het aan de lasthebber toe om het bewijs te leveren dat hij de opdracht heeft uitgevoerd."

→ conclusie advocaat-generaal: uitvoering verbintenis = bevrijding = bewijslast SA

Voorbeeld (?): bank

► Cass. 18 december 2023:

"De partij die de uitvoering bij equivalent vordert, met name een schadevergoeding die overeenstemt met het bedrag dat zij voor de aankoop van obligaties ter beschikking heeft gesteld, draagt de **bewijslast van het bestaan van de verbintenis** van de tegenpartij tot afgifte van die obligaties. **Nadien komt het aan de tegenpartij toe om te bewijzen dat zij bevrijd is van die verbintenis**, met name dat zij die verbintenis tot aflevering van de obligaties heeft uitgevoerd."

→ uitvoering contractuele verbintenis € art. 8.4, lid 2 BW?

→ "krachtig wapen" voor schuldeisers bij CA (W. Vandenbussche – N. De Lathauwer) - vgl.: art. 5.239 §1, lid 2 BW m.b.t. de ENAC

Voorbeeld: bewijs van verzekeringsdekking

bewijslast verzekerde (8.4. lid 1)

gedekt schadegeval:

- schadegeval
 - € dekking (Cass. 22/3/2021)
 - afwezigheid uitsluiting
- Cass. 5/1/1995; Cass. 25/2/2000; Cass. 17/11/2005; Cass. 17/3/2022

contra: Cass. 7/6/2001; Cass. 18/1/2002

Zie evenwel: art. II.9 Voorontwerp Wetboek Verzekeringen: bewijslast verval én uitsluiting voor verzekeraar.

In geval van een bewijslast zijde verzekeraar bij uitsluitingsclausules, volstaat het bewijs van de feitelijke omstandigheden die de uitsluitingsgrond uitmaken; bewijs van een oorzakelijk verband met het sinister is alsdan niet vereist.

bewijslast verzekeraar (8.4. lid 2)

► verval van recht (art. 65, lid 1 W. Verz.):

- Cass. 13/2/2017
- schending conventionele verplichting (bv. plaatsing/werking alarmsysteem)
- causaal verband met schadegeval

► opzet (art. 62, lid 1 W. Verz.)

- Cass. 7/6/2001; Cass. 18/1/2002; Cass. 2/4/2004; Cass. 19/5/2005
- uitsluiting of verval van recht?

► grove schuld (art. 62, lid 2 W. Verz.)

- Cass. 12/10/2007; Cass. 13/9/2010
- uitdrukkelijk en beperkend omschreven in de polis
- causaal verband met schadegeval
- verval van recht

Voorbeeld: medewerkingsverplichting verzekeraar bij bepaling dekking

► Orb. Antwerpen, afd. Tongeren 6 maart 2024:

→ art. 78 W.Verz. : recht op mededeling van de polis (in casu brandpolis) als derde-begunstigde: bevel tot voorlegging polis op grond van art. 877 Ger.W.

specifiek stuk (cf. Cass. 27 januari 2022)

→ medewerkingsverplichting art. 8.4, lid 3 BW: verplichting voor de *weigerachtige* verzekeraar om bijkomende informatie mee te delen onder verbeurte van een dwangsom: verslagen van de eigen brandexpert met diens vaststellingen en oorzaakbepaling van de brand + correspondentie

algemene informatie

Artikel 8.4: bewijslast – lid 4 Wat indien dat niet lukt? Bewijsrisico.

"In geval van **twijfel** wordt hij die de door hem beweerdde rechtshandelingen of feiten moet bewijzen, in het **ongelijk** gesteld, tenzij de wet anders bepaalt."

- bewijsrisico-regeling: welke partij verliest het proces? De partij die tekort schoot aan haar bewijslast (inbegrepen dus het geval van twijfel).
- geen verdeling van bewijstaken (vgl. Cass. 7 juni 2019 i.v.m. actio de in rem verso)

OMKERING VAN DE BEWIJSLAST

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

"De rechter kan, bij een met **bijzondere redenen omkleed** vonnis, in het licht van **uitzonderlijke omstandigheden**, bepalen wie de bewijslast draagt wanneer de toepassing van de in de vorige leden opgelegde regels **kennelijk onredelijk** zou zijn. De rechter kan slechts gebruik maken van deze mogelijkheid wanneer hij **alle nuttige onderzoeksmaatregelen** heeft bevolen en erover gewaakt heeft dat de partijen **meewerken aan de bewijsvoering**, zonder op die manier voldoende bewijs te verkrijgen."

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

- bevoegdheid tot herverdeling (omkering) bewijslast in buitengewone omstandigheden: **uitdrukkelijke motivering - uitzonderlijke omstandigheden - kennelijke onredelijkheid.**

bv. verloren gegaan bewijs, zeer kostelijke/zware bewijslevering, sanctie bij obstructie tegenpartij, ...

- **subsidiäre maatregel:** nuttige onderzoeksmaatregelen en medewerking aan bewijsvoering leverden geen voldoende bewijs op
- Cass. 13 november 2023: **van onmiddellijke toepassing** op lopende gedingen (regel van procesrecht)

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

- beslissing alvorens recht te doen (onderzoeksmaatregel)?
→ appellabiliteit conform art. 1050, lid 2 Ger.W. + 1055 Ger.W. + 1068, lid 2 Ger.W.
Cf. Cass. 11 juni 2021
- ambtshalve of enkel op verzoek?
Cf. Cass. 18 juni 2021. Ook in procesrecht? Ja, Cass. 27 januari 2022
- wel rechten van verdediging (heropenen debatten)

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

► 3 hypothesen van uitzonderlijke omstandigheden (MvT):

(a) geen nuttig beroep meer mogelijk op de medewerkingsplicht* aangezien wederpartij, ingevolge *al dan niet foutief verlies/verdwijning*, niet meer in de mogelijkheid is het bewijs dat ze onder zich had, voor te brengen

→ niet-foutief verlies (bv. verstrijken bewaringplicht stukken), leidt zelf tot onbillijke situatie in geval van omkering bewijslast

(*) er is geen reden om de bewijslast om te keren indien het bewijselement zich bij de wederpartij bevindt: voorlegging kan alsdan worden afgedwongen via de medewerkingsplicht of onderzoeksmaatregel (art. 871 Ger.W.)

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

► 3 hypothesen van uitzonderlijke omstandigheden (MvT):

(b) gebrek aan medewerking bij de bewijslevering vanwege een partij

→ sanctie: omkering bewijslast

bv. niet uitvoeren onderzoeksmaatregel (art. 871 Ger.W.)

→ foutief gebrek aan medewerking?

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

► 3 hypothesen van uitzonderlijke omstandigheden (MvT):

(c) bewijsonevenwicht tussen partijen

→ bewijslevering is buitensporig duur of zwaar voor een van de partijen
(particulier versus grote onderneming)

→ bewijslastverdeling volgens bewijsgeschiktheid

→ doctrine adviseert terughoudendheid en voorzichtigheid bij rechterlijke toepassing

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

Toepassingen:

Orb. Antwerpen 29 april 2021 (bewijs non-informatie vanwege provider)

Orb. Luik 25 juni 2021 (bewijs op VR gelegd dat brand *niet* is veroorzaakt door defect Bingo-apparaat dat VR eerder had laten vernietigen)

Antwerpen 22 november 2021 (ziekenhuisbacterie – obstructie gerechtsexperts)

Rb. Brussel 30 oktober 2023 (bewijs omstandigheden ongeval schoolspeelplaats bij inertie school)

Artikel 8.4: bewijslast – lid 5

Omkering van de bewijslast

Geen toepassingen:

Antwerpen 6 januari 2022 (bieding bij veilinghuis)

Arbrb. Luik, afd. Neufchâteau, 15 februari 2023 (bewijs bijkomende arbeidsuren)

Arbeidshof Brussel 17 januari 2022 (bewijs bijkomende arbeidsuren – art. 8.5 volstond: redelijke zekerheid)

Antwerpen 12 juni 2023 (Tesla – 972bis Ger.W. volstaat)

Rb. Luik 18 januari 2020 (bewijs niet-mededeling samenstelling knieprothese bij allergie – art. 8.6 volstaat: waarschijnlijkheidsbewijs van negatief feit)

BEWIJSSTANDAARD

Artikel 8.5 en 8.6: bewijsstandaard

Wanneer is iets bewezen?

"Art. 8.5. Algemene regel – zeker bewijs

Behalve in de gevallen waarin de wet anders bepaalt, moet het bewijs geleverd worden met een **redelijke mate van zekerheid**."

"Art. 8.6. Bewijs door **waarschijnlijkheid**

Onverminderd de verplichting tot medewerking van alle partijen aan de bewijsvoering, kan hij die de bewijslast draagt van een **negatief feit**, genoeg nemen met het aantonen van de **waarschijnlijkheid van dat feit**.

Hetzelfde geldt voor **positieve feiten** waarvan het vanwege de aard zelf van het te bewijzen feit **niet mogelijk of niet redelijk** is om een **zeker bewijs** te verlangen."

Artikel 8.5 en 8.6: bewijsstandaard

zeker

- ▶ vrij bewijsstelsel is van toepassing
- ▶ standaard
- ▶ redelijke mate van zekerheid: een overtuiging die elke redelijke twijfel uitsluit

waarschijnlijk

- ▶ vrij bewijsstelsel is van toepassing
- ▶ bewijs van waarschijnlijkheid volstaat (minstens 75% – zie MvT)
- ▶ Codificatie Cass. 18 november 2011 – Cass. 26 november 2010 – Cass. 16 december 2004: minder strenge rechterlijke waardering van de bewijslast bij bewijs negatief feit, geen omkering
- ▶ primeert op art. 8.4, lid 5
- ▶ spanningsveld met art. 6.22 B.W. (onzeker causaal verband)
- ▶ onmiddellijke toepassing volgens Antwerpen, 20 april 2021

Artikel 8.5 en 8.6: **bewijsstandaard**

waarschijnlijkheidsbewijs

► 2 situaties:

(a) (oneindig) negatief feit (cf. Cass. 16 december 2004 – Cass. 26 november 2010) =
codificatie praktijk

bv. niet-mededeling docs of info door professional (Cass. 11 januari 2019 – Cass. 18 juni 2020 – vgl. Cass. 31 maart 2022)

(b) quasi-onbewijsbaar positief feit

bv. bewijs van diefstal t.a.v. diefstalverzekeraar (Brussel 30 januari 2020 – Bergen 15 december 2020)

bv. psychische staat bij wilsuïting voor ovk (Antwerpen 12 december 2022)

Artikel 8.5 en 8.6: **bewijsstandaard**

Toepassing:

- Verkeersongeval en vroeggeboorte (causaliteit) (8.6 B.W. – Cass. 14 november 2022)

" Il s'ensuit que le demandeur en réparation peut se contenter d'établir la vraisemblance des faits dont le juge déduit l'existence ou l'inexistence d'un lien de causalité entre la faute et le dommage, soit lorsqu'il s'agit de faits négatifs, soit lorsqu'il s'agit de faits positifs dont, par la nature même des faits à prouver, il n'est pas possible ou pas raisonnable d'exiger une preuve certaine.

...

Par ces énonciations, dont il suit que l'arrêt attaqué considère que le fait que, sans le stress provoqué par l'accident, le premier défendeur ne serait pas né prématurément et handicapé est un fait dont, par sa nature même, il n'est pas possible d'exiger une preuve certaine, et que les trois premiers défendeurs établissent la vraisemblance de ce fait, l'arrêt, qui tient pour établie l'existence du lien de causalité entre l'accident, l'accouchement prématuré et le handicap du premier défendeur, justifie légalement sa décision de condamner les demandeurs à indemniser le préjudice subi par chacun des trois premiers défendeurs ."

Artikel 8.6 BW versus artikel 6.22 BW (causale onzekerheid: verlies van een kans) (nieuw)

► art. 6.22, lid 1 BW:

"Wanneer het onzeker is of de fout van de persoon die wordt aangesproken een noodzakelijke voorwaarde is voor de schade omdat de schade zich ook kon hebben voorgedaan indien deze persoon zich rechtmatig had gedragen eerder dan een fout te begaan, heeft de benadeelde recht op een gedeeltelijke schadeloosstelling voor de schade in verhouding tot de waarschijnlijkheid waarmee de fout de schade heeft veroorzaakt."

Causale onzekerheid (verlies van een kans)

► **Vroeger:** verschijningsvorm van de schade

Fout – causaal verband – verlies van een kans

opm.: "zeker" bewijs causaal verband tussen fout en kansverlies

vb. zgn. amputatie-arrest (Cass. 19/1/1984)

► **Nu:** van schade naar causaal verband

Fout – onzeker causaal verband – schade

opm. 1: niet bij AH voor zaken en dieren (cf. art. 6.22, lid 2 B.W. a contrario)

opm. 2: waakhond = art. 6.18, §2 B.W.

opm. 3: **proportionele SV in verhouding tot waarschijnlijkheid van het CV**

↔ art. 8.6 B.W. (waarschijnlijkheidsbewijs): volledige SV!

Artikel 8.5 en 8.6: **bewijsstandaard**

Andere toepassingen:

- Bewijs van melding tweede woonst aan sociale woningmaatschappij is geen quasi-onbewijsbaar positief feit (8.5 B.W. – Cass. 30 september 2022)

- Geestesziekte bij contractsluiting (8.6. B.W. – Antwerpen 12 december 2022)

Stappenplan bij bewijsvergaring

► stappenplan voor de rechter bij bewijsvergaring

- (1) beroep doen op de medewerkingsplicht van partijen: mee de feiten ophelderen en bewijsstukken op tafel leggen
- (2) hun gedrag daarbij evalueren en partijen verplichten → art. 871/877 Ger.W. (opgelet: concreet stuk opgeven, cf. Cass. 27 januari 2022, maar enkel aanwijzingen voor bewijsrechtelijke relevantie volstaan, cf. Cass. 16 oktober 2025)
- (3) bewijsstandaard in het oog houden (zekerheidsbewijs of waarschijnlijkheidsbewijs?): voorrang geven aan art. 8.6 boven 8.4, lid 5 BW
- (4) bij omkering bewijslast: strikte evaluatie van de toepassingsvoorwaarden (uitzonderlijke omstandigheden en manifeste onredelijkheid)
- (5) bewijsrisico-toets

51

A presentation slide with a dark blue header bar at the top containing the text "VRAGEN?" in white. Below the header is a white rectangular box containing the logo for "CLIJMANS ADVOCATEN". The logo consists of the name "CLIJMANS" in a large, sans-serif font, with "ADVOCATEN" in a smaller font below it, separated by a thin blue horizontal line. To the right of the logo, there is a black vertical bar containing white text: "Veldlei 80/1 2970's-Gravenwezel", "T +32 (0)3 303 18 02", "secretariaat@clijmansadvocaten.be", and "www.clijmansadvocaten.be". Below the logo, the text "Geschil vermijdend denken" and "Geding beslissend handelen" is written. A small yellow rectangular tab with the number "52" is located in the top right corner.

52